

8.2.2023

Äldreombudsmannens rekommendationer för följande regeringsperiod

Äldreombudsmannen har varit verksam i Finland under ett år och hört erfarenheter av äldre personer i olika situationer om hur de äldres möjligheter till delaktighet i samhället och tillgången till den nödvändiga servicen bör förbättras. Ombudsmannen har också träffat ett stort antal sakkunniga, organisationer och myndighetsaktörer som är verksamma bland de äldre.

Äldreombudsmannen är en självständig och oberoende myndighet med en lagstadgad uppgift att främja de äldres rättigheter och ställning. För följande regeringsperiod framställer äldreombudsmannen rekommendationer med vilka de viktigaste problem som de äldre upplevt ska kunna lösas. Rekommendationerna förknippas med digitalisering, social- och hälsovården samt främjande av välfärd och hälsa.

Äldreombudsmannens tre rekommendationer för att öka de äldres digitala jämlikhet

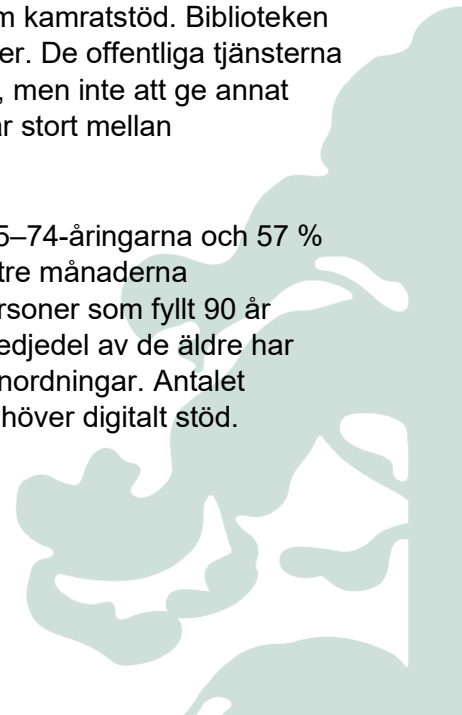
1. Kommunerna föreskrivs en skyldighet att koordinera digitalt stöd i sitt område

På detta sätt kan man säkerställa att det finns tillräckligt med tillgängligt stöd till användningen av digitala anordningar och tjänster i alla kommuner. Vi behöver kompetent och kostnadsfritt digitalt stöd som de äldre enkelt kan hitta och utnyttja. Ändringen främjar likabehandling och hjälper till att föra digitaliseringen framåt.

Varför?

Digitalt stöd till de äldre genomförs till en stor del av frivilliga genom kamratstöd. Biblioteken ger handledning i användningen av digitala anordningar och tjänster. De offentliga tjänsterna har en skyldighet att ge handledning i användningen av tjänsterna, men inte att ge annat digitalt stöd. Tillgången till och kvaliteten av handledningen varierar stort mellan kommunerna.

Det finns ett stort behov av digitalt stöd. År 2021 angav 85 % av 65–74-åringarna och 57 % av 75–89-åringarna att de hade använt internet under de senaste tre månaderna (Statistikcentralen). Det finns knappt någon information om hur personer som fyllt 90 år använder digitala anordningar och tjänster. Uppskattningsvis en tredjedel av de äldre har svårigheter med självständig användning av digitala verktyg och anordningar. Antalet personer som behöver digitalt stöd ökar, och även yngre vuxna behöver digitalt stöd.

Det är nödvändigt att förbättra de äldres mediekompetens. Även personer som har svårt att röra sig utanför hemmet behöver digitalt stöd. När kommunerna koordinerar det digitala stödet kommer tillgången till stödet, dess kvalitet och säkerhet att förbättras.

Hur?

Kommunerna koordinerar det digitala stödet i sitt område, informerar alla kommuninvånare om tillgången till digitalt stöd som en del av kommunens kommunikationer och erbjuder kostnadsfria lokaler till alla aktörer som anordnar digitalt stöd, till exempel organisationer.

2. En nationellt centraliserad kanal för ärendehantering skapas för personer som inte använder digitala tjänster.

På detta sätt försäkras man självständig ärendehantering, påverkansmöjligheter och delaktighet även för personer som inte använder e-tjänster. Kanalen för ärendehantering är även en del av den nationella beredskapen för krisituationer. Förändringen främjar likabehandling och bidrar till ett mer välfungerande samhälle. Personer som inte använder digitala anordningar och tjänster bör också beaktas i all lagberedning och myndighetsverksamhet och servicen ska tryggas för dem. Anvisningar om konsekvensbedömning behövs för lagberedningen.

Varför?

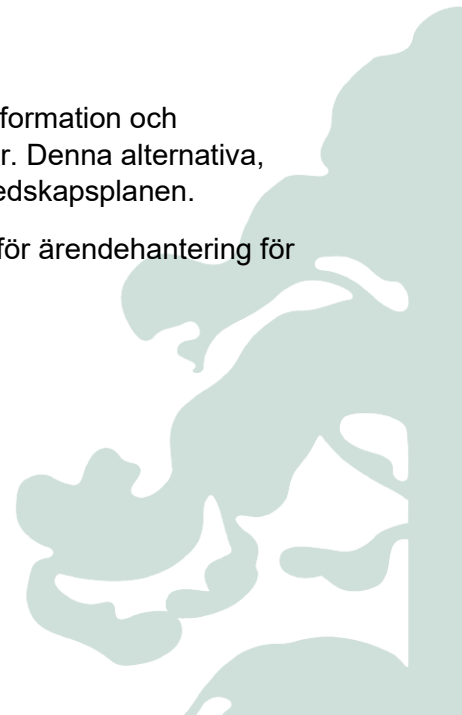
År 2021 angav 10 % av 65–74-åringarna och 36 % av 75–89-åringarna att de aldrig har använt internet (Statistikcentralen). Det finns knappt någon forskningsbaserad information om hur personer som fyllt 90 år använder digitala anordningar och tjänster. Orsaker till att man inte använder digitala verktyg är ovilja eller inlärningsrelaterade svårigheter att skaffa sig digikunskaper samt problem som förknippas med ekonomi, funktionsförmåga och språkkunskaper.

Det är allt svårare att sköta sina ärenden hos offentliga och privata tjänster utan verktyg för elektronisk identifiering. Det har också blivit svårare att få tillgång till nödvändig information. Personer som inte använder digitala verktyg har även drabbats av orimlig ekonomisk skada, till exempel då hyror och andra avgifter gått till utmätning.

Hur?

En lag stiftas för att med nationella åtgärder trygga tillgången till information och ärendehantering för personer som inte använder digitala tjänster. Denna alternativa, nationella kanal för ärendehantering bifogas till den nationella beredskapsplanen.

Förfaringssätt i andra länder för tryggandet av jämlika möjligheter för ärendehantering för personer som inte använder digitala tjänster utreds.

3. E-tjänster görs tydligare med hjälp av lagstiftningen i fråga om att sköta ärenden för en annan person eller vid ärendehantering med stöd.

På detta sätt underlättar och tryggar man de äldres ställning i situationer där ärenden sköts av en annan person och vid ärendehantering med stöd. Förändringen ökar likabehandling och stödjer främjandet av digitalisering och den nationella beredskapen för krisituationer.

Varför?

Att sköta ärenden för en annan person förknippas med svårigheter och oklarheter både för den som behöver hjälp och den som hjälper (integritetsskydd, säkerhet). Problem uppstår vid elektronisk ärendehantering om personen inte kan identifiera sig elektroniskt – utan e-identifiering är det inte alltid möjligt att ge befogenheter till en annan person.

Svårigheterna med att sköta ärenden för en annan person utsätter den som behöver hjälp för otrygga förfaringssätt, till exempel att man ger sina bankkoder till en annan person. Det finns inte just någon lagstiftning om elektronisk ärendehantering med stöd trots att uppskattningsvis en tredjedel av de äldre behöver stöd i användningen av digitala tjänster.

Dessa äldre är kapabla att sköta sina angelägenheter själva, men har svårigheter med den tekniska användningen av digitala anordningar och tjänster. Praxisen för att sköta ärenden för en annan person varierar mellan olika myndigheter och företag (Kanta, Maisa, FPA, banker, försäkringsbolag).

Hur?

Lagändring som möjliggör säker ärendehantering med stöd samt ärendehantering för en annan person för alla oberoende av huruvida de kan identifiera sig elektroniskt eller inte.

Äldreombudsmannens rekommendation för att förbättra tillgången till äldretjänsterna och hur social- och hälsovårdstjänsterna fungerar: öka hemvård, serviceboende med heldygnsomsorg och rehabilitering med hjälp av tilläggsfinansiering

Varför?

Det har blivit ännu svårare för de äldre att erhålla de social- och hälsovårdstjänster som de behöver. De allra äldsta blir allt fler, och därmed ökar också behoven för äldretjänster och rehabilitering för äldre. Rehabilitering hjälper de äldre att upprätthålla och förbättra sin funktionsförmåga och ökar deras möjligheter att leva ett självständigt liv.

Bristen på äldretjänster och rehabilitering leder till orimliga situationer och rent lidande i synnerhet för de allra äldsta medborgarna. I och med att situationen har försvårats fungerar hela hälsovårdssystemet sämre, vilket har lett till att personer i arbetsför ålder har lämnat sina förvärvsarbeten för att kunna ta hand om sina närstående. Utan tilläggsfinansiering kan man inte förbättra tillgången till äldretjänster.

Hur?

För att situationen ska kunna bli bättre behövs mer resurser för äldretjänsterna. Enligt forskare uppgår behovet av tilläggsresurser för serviceboende med heldygnsomsorg samt hemvård till omkring 1,8 miljarder euro. Beloppet omfattar nödvändiga kompletteringar till utbildning, personal, antalet vårdplatser och ökad hemvård för att dessa ska motsvara de äldres behov samt det nödvändiga stödet från cheferna.

Tilläggsfinansieringen möjliggör lösningar till den alarmerande överbelastningen på sjukhusens jourmottagningar och sjukhusavdelningarna för grundläggande och specialiserad vård. Kompletteringarna till äldretjänster kan medföra besparingar i helhetskostnaderna.

Äldreombudsmannens rekommendation för att öka attraktionskraften av social- och hälsovårdsbranschen: ekonomisk ersättning till social- och hälsovårdsstuderande för arbetspraktiken

Flera bra förslag har framförts för att lösa personalbristen inom social- och hälsovårdsbranschen, till exempel att utöka antalet studieplatser och utländsk arbetskraft. En lösning för att öka branschens attraktionskraft kunde vara en ekonomisk ersättning till social- och hälsovårdsstuderande för det arbete som de utför under sin arbetspraktik. I flera andra branscher betalar man ersättning till studerande för deras arbetsprestationer under arbetspraktiken. Denna förändring skulle visa att social- och hälsovårdsbranschen uppskattas.

Äldreombudsmannens rekommendation för att främja de äldres hälsa och trygga tillräckliga social- och hälsovårdstjänster: åtgärder för att minska riskerna för minnessjukdomar ökas nationellt i alla välfärdsområden och i alla kommuner

Varför?

Den positiva utvecklingen av de äldres välfärd hade pågått i flera år tills coronapandemin ändrade utvecklingens riktning. Den upplevda ensamheten och svårigheterna att röra på sig har ökat markant bland äldre. Effektiviserade åtgärder behövs för att funktionsförmågan hos den äldre befolkningen ska kunna bevaras och deras psykosociala välbefinnande ökas. Samtidigt tryggar man hela tjänstesystemets funktion när befolkningen blir allt äldre.

Största delen av klienterna inom hemvård och serviceboenden med heldygnsomsorg har en minnessjukdom. Om inga åtgärder vidtas kan antalet personer med minnessjukdomar fördubblas fram till år 2050 (Alzheimer Europe).

Enligt forskning finns det goda möjligheter att minska riskerna för minnessjukdomar. Upp till 30–40 % av minnessjukdomar skulle kunna förebyggas eller utbryta senare (Kulmala m.fl. 2022). Kunskapen om möjligheterna att minska risken för minnessjukdomar ska omsättas i praktik. Praktiska metoder innefattar livsstilshandledning vad gäller kosten, motionsträning,

minnesträning och effektiviserad uppföljning av riskfaktorerna för hjärt- och kärlsjukdomar (FINGER-undersökningen, Institutet för hälsa och välfärd). Gruppaktiviteter som främjar hjärnhälsan ökar samtidigt det sociala umgänget.

Minskandet av riskerna för minnessjukdomar är det viktigaste sättet att påverka ökningen av behovet för tjänster på grund av att befolkningen åldras. Minnessjukdomar orsakar mänskligt lidande samt stora ekonomiska kostnader för samhället i och med att personer med minnessjukdomar i regel kräver hemvård och heldygnsvård vid något skede.

Hur?

Resurser anslås för minskandet av riskerna för minnessjukdomar genom nationella program och organisations verksamhet för främjande av hjärnhälsa tryggas:

- Statsrådets principbeslut om det nationella åldersprogrammet (SHM)
- Statsrådets principbeslut om främjande av välfärd, hälsa och säkerhet 2030: åtgärd 49 i genomförandeplanen. Fortsättning av projektet En nationell servicestig för personer med minnessjukdom (SHM/Institutet för hälsa och välfärd)
- Fortsättning av programmet (Framtidens social- och hälsocentral (SHM/Institutet för hälsa och välfärd) Tryggande av organisationers verksamhetsförutsättningar

Äldreombudsmannens lösning för att minska åldersdiskriminering vid beslutsfattande: anvisning för lagberedare och beslutsfattare om genomförandet av bedömning av konsekvenserna för de äldre

Varför?

Enligt flera undersökningar är åldersdiskriminering en väldigt vanlig form av diskriminering som är djupt rotad i kulturen och förfaringssätten. Detta visas till exempel av att vid lagberedning har uppgifterna om de äldre och i synnerhet uppgifterna om de allra äldsta ofta uteslutits helt. På grund av detta blir det omöjligt att bedöma hur lagändringar påverkar dem. Situationen kan förbättras av att ta med bedömning av konsekvenserna för äldre i lagberedningen.

De äldres andel av hela befolkningen är rekordhög, omkring en femtedel, och kommer att öka under de närmaste decennierna. Det är nödvändigt för hela samhället att säkerställa att de äldres synpunkter beaktas vid lagberedningen.

Hur?

En skyldighet att bedöma konsekvenserna för äldre läggs till i lagberedningen och det politiska beslutsfattandet. Utbildning erbjuds till stöd av detta och stödmaterial upprättas för lagberedarna.

